



Бу
күмүргэ

Сүдү киһибит кэриэһигэр

Чурапчыга Михаил
Николаевка аналлаах
Кутурбан миитинэ буолла / 3

Байыаннай дьайыы

Чурапчы волонтера Ил Дархан
наһараадатын тутта / 4

Бырамыысыланнас

АЛРОСА: эдэрдэргэ үүнэр-
сайдар кыах бэриллэр / 6

Былааннаах үлэ ТЭТИМНЭЭХТИК барар

Тыл салайааччыга. Улуус баһылыгын солбуйааччы
Афанасий Дьячковскай улууска ытыллар үлэлэри
сырдатта. / 2



Ленин уулуссатыгар аспаал тэлгиллэр. / ФОТО: СЕМЕН ЖЕНДИНСКОЙ

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Атырдыах ыйын
11 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Атырдыах ыйын
12 күнэ
СУБУОТА

Атырдыах ыйын
13 күнэ
БАСКЫҤЫАНЫНА

Атырдыах ыйын
14 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Атырдыах ыйын
15 күнэ
ОПТУОРОУНЬУК

Атырдыах ыйын
16 күнэ
СЭРЭДЭ

Атырдыах ыйын
17 күнэ
ЧЭППИЭР



24° 12°



27° 14°



28° 14°



25° 14°



19° 13°



21° 12°



24° 12°

Тэтик

Чурапчыга тыа баһаардарын туһунан баһылыгы солбуйааччы иһитиннэрдэ

Бахсы нэһилиэгэр 1 гаа иэһнээх тыа баһаара
тахса сырытта, ГАУ "Лес" тэрилтэ тиийэн умул-
лары үлэтин ыыппыта. Уот басбыт биричи-
интэ этинтэн буолара быһаарылынна.

Мырыла баһаара Хахыйах учаастагыт-
тан Амма өрүс уңуоргу өттүгэр 32 биэрэст-
элээх "Авиалес" харыстыыр сиригэр умайа
турар, бүгүҥкү күнгэ 45 киһи үлэли сыл-
дыар. Билигин биһигиттэн өрөспүүбүлүкэ
"ДТ" тизэхэнькэни көрдүүр. Бээһһэ улуус
дьаһалтатыгар КЧС мунньаҕа буолан ааста.
Кэлиҥки бириэмэҕэ бэйэбит дьоммут 7
ойуур баһаарын умуллардылар. ГАУ "Лес" тэ-
рилтэ биир тизэхэнькэни Амма уңуор ытар.
Сөмөлүөтүнэн эргийэ кетэн көрүү түмүгүнэн
тыа баһаарын хаппыт иэнэ 350 гаа буолбут,
итинтэн 20 гаа-та үрэх сирдэр буолаллар.
Киһи, тизэхэнькэ сатаан тиийбэт, сылдыбат
сирдэрэ, - диэтэ улуус баһылыгын 1-кы сол-
буйааччыта, улуус суһал ыстаабын салайа-
аччыта Егор Сивцев.

Үрүҥ көмүс мэтээллээх призёру чиэстээтилэр

Чурапчыга көҥүл тустууга Россия услуор-
дун маастарын, көҥүл тустууга Саха сириг
уонна Россия сүүмэрдэммит хамаандатын чи-
лиэнин, Наро-Фоминскай куоракка буолбут
Россия чемпионатын боруонса мэтээл при-
зерун, быйыл от ыйын бүтүүтэ Уфа куоракка
ытыллыбыт Аан дойдутааҕы Сурдлимпий-
скай оонньууларга көҥүл тустуу Үрүҥ көмүс
мэтээл хаһаайынын Егор Скрябины, кини
тренерин Прокопий Николаевы улууспут
дьаһалтатын үлэһиттэрэ, тэрилтэ салайааччы-
лара, биир дойдулаахтара эбэрдэлээтилэр.
Бу ситиһии үгүс дьаныардаах дьарыктан, дьу-
луурдаах үлэттэн тахсарын тоһоҕолоон туран
улуус баһылыгын бастакы солбуйааччыта
Егор Сивцев, Мугудай нэһилиэгин баһылы-
га Николай Аммосов ыспарсымыаҥҥа уонна
кини тренеригэр харчынан сэртификээттэри,
эбэрдэ суруктары үөрүүлээх быһыыга-майгы-
га туттардылар. Егор хайдах дьарыктам-
мытын, дьизэ кэргэнин, сурдлимпийскай
оонньуулар түгэһнэрин туһунан кылгастык
кини кэргэнэ, өрөспүүбүлүкэтээҕи истибэт-
тэр уопастыбаларын бэрэссэдээтэлэ Елена
Скрябина билиһиннэрдэ.

Хадаар орто оскуолатыгар санга дириэктэр ананна

Улуустаагы үөрэх салаататын начаалынны-
га Юрий Посельскай Хадаар орто оскуолатын
кэлэктиибин кытта көрүстэ. Кини санга дири-
эктэринэн Петр Тарасов аһаммытын иһитин-
нэрдэ.

«Петр Петрович 2007 сыллаахтан Семен
Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолаты-
гар омук тылын учууталынан онтон дириэ-
ктэри солбуйааччынан, кэнники нуучча тылын
үөрэбин баһылаан, учууталынан үлэлээ-
битэ. Үөрэппит оболоро БКЭ предметтэригэр
көрдөрүүлэрэ үчүгэй, билигин балай эмэ уо-
пугурда, Хадаардар олохтоох бэйэлэрин уол-
лара, кэргэннээх, икки оболосх. Идэтин баһы-
лаан дойдутуттан 16 сыл курдук харыс да сири
халбарыйбакка үлэли-хамсыы сылдьар киһи
кандидатуратыгар тохтоотубут», - диэн Юрий
Павлович эттэ.

Ил Дархан нэдиэлэтэ. Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

Афанасий НОЕВ

Атырдыах ыйын 2 күнэ. Айсен Николаев суһал ыстаап мунһаар тыа баһаардарын кэтээн көрүүгэ пилота суох көтөр тэриллэри (БПЛА) туттуу бырайыагы олоххо киллэрэргэ соруудахтаата. Билигин көтөр ааллар сороһор күн-дьыл туругуттан, былгыт намыһабыттан сылтаан, кыйаан патрульга тахсыбаттара тыа баһаарын умулларыны бытаардарын туһунан эттэ. Пилота суох көтөр тэриллэри туттуу бүддьүөт ороскуотун кыччаттаа. Экспериментни Судаарыстыбаннай тырааныспар лизинг хампаанньата уонна Национальнай технология көбүлээһиннэрин фондата тэрийбит «БАС» ХЭТ-ы кытта мытыахтара. Итинэн Ил Дархан ойуур баһаарыттан кутталлаах кэмгэ бастыг үлэни көрдөрбүт улуустары бэлэстиргэ этинилэри киллэрэргэ соруудах биэрдэ.

Атырдыах ыйын 2 күнэ. Айсен Николаев Дьокуускай куораттаагы 3-с №-дээх балыыһа аныгы технологияны киллэриин билсэн баран, искусственной интеллект көмөгүнэн ыарыһахтары быраас кининэ көрөр бырагырааманы онгоруо соруудахтаата. Манна «Сайберия» хампаанньа эрдэ онгорбут бырагырааматыгар олохуруохтара. Медсиэстэрэлэр уонна бизнэс-эрдэ эмтэнээччи дорусбуйатын көрдөрүүлэрин бырагыраамаа киллэриэхтэрэ, онон онгоһуллу-

бут түмүгүнэн быраас диагноз туруоруо. 3-с №-дээх балыыһа поликлиниката «Сулустаах» саҥа микрорайонна тутуллуба, 10 тыһ. кв. м. тахса ээниэх үс этээстээх эбийиэк аныгы технологияларынан, мэдиссиинэ тэриллинэн хааччыллыа.

Атырдыах ыйын 2 күнэ. Ил Дархан Саха сириг волонтердарын бэстибээлигэр анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьэ кэргэннэригэр көмөлөһөр «Саха сирэ эйиҥин кытта!», «Илиҥи сылааһа», «Бойбуой шелкопрядтар» уопастыбаннай хамсааһыннар волонтердарын наҕараадалаата. Түмсэн, биир санаанан салайтаран күргүөмнээх үлэни онгороллорун, кыһамныларын иһин махтанна.

Атырдыах ыйын 4 күнэ. Ил Дархан Мэҥэ Хаҥалас улууһугар оробуочай сырыытын Аллараа Бэстээххэ тутулла турар Култуура киинин көрүүттэн саҕалаата. Эбийиэк 2024 сылга үлэҕэ кириэҕэ. Саха сиригэр «Култуура» национальнай бырайыагынан тутуллубут саамай улахан эбийиэҥинэн буолуоҕа. Икки этээстээх 3 тыһ. тахса кв. м. кэриҥэ ээниэх дьээҕэ 50 мистэлээх киинэ саалата, 300 мистэлээх саала, эрэпэтииссийлиир уонна хореографическай хостор баар буолуохтара. Манна библиотека, Майатаагы музыка оскуолатын филиала көһөн ки-



© Айсен Николаев Комсомол болуоссатыгар сылдьан, эдэр дьэ кэргэни кытта хартыскаҕа түстэ. ФОТО: ПРЕСС-СЛУЖБА

приехтэро.

Айсен Николаев Майа нэһилиэгэр түспүрэн онгоһуллубут Комсомол болуоссатын көрдө уонна Кыайыы монументигар сибээки дьөрбөтүн уурда. 70-с сылларга тутуллубут монументи быһыл сактардар, түспүрэр былааннаахтар. Бырайыак экспертэр урдук сыанабылларын ылан, Уһук Илиҥи бырайыактар куонкурустарыгар кыайбыт.

Ил Дархан ыппыт мунһаар олох-дьаһах хаһаайыстыбатын, энергетика тэрилтэлэрэ кыстыкка кириилэрин боппуруостарын көрдүлэр. Бу күннэргэ Аллайыаха итинни бизири саҕаланар. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн 1 160 хочуолунай, 4 744 км итинни ситимэ, 1 531 км уу ситимэ, 762,5 км канализация ситимэ, ону таһынан 887 км уот ситимэ, 144 дизельнэй электростанция өрөмүөннэниэхтээх. Билигин

былаан 70 %-на туолбут. Айсен Николаев тымныһа илигинэ, бэлэмнэни үлэтин бүтэрэргэ соруудахтаата.

«Россети» ПАУо 220 кВ «Майа» уонна «Томмот» подстанциялары өрөмүөннүүргэ 2 млрд солкуобайы үбүлээбитэ. 140 специалист уонна 13 тизиньикэ кабельнай муфталары салгыҥи температурата дьайытыттан харыстыыр тутууну, сылытыллар кабель лотуоктары онгороллор. Үлэ алтынны ортотугар түмүктэниэхтээх.

Атырдыах ыйын 5 күнэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бастагы Бэрэсидьиэнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай субэһитэ Михаил Ефимович Николаев олохтон туораата. Ил Дархан бүтүн Сахабыт сирэ бүгүн ыар сүтүктэннэ, биһиги норуоппут сүдү киһитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин бастагы

Бэрэсидьиэнэ, ытыктабыллаах Михаил Ефимович Николаев бу олохтон туораата дьэ иһитиннэрдэ уонна өрөспүүбүлүкэҕэ үс күннээх кутурбаны биллэрдэ.

«Михаил Ефимович олохтон устата тигэх күнүгэр дьэри норуотун интэриэһинэн олохтоһуо, дьон-сэргэ тапталын, дириҥ ытыктабылын дьин-чахчы ылбыт салайааччы буолар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннаһын саҥа саҕахтарын арийбыт, аныгы үйэлэ сирдээн киллэрбит, бигэ тирэхтээх буоларбытыгар олук уурбут, барыбытын түмүтү уһулччулаах бас-көс киһибитигэр норуот өрүү махталлаах буолуоҕа, кини дириҥ толкуйа, мындыр сүбэтэ, ыраагы өтө көрүүтэ мэхэ өрүү күүс-көмө, өйөбүл буолара уонна олохтон тухары инникигэ сирдирээ, — дьэ Айсен Николаев бэлэстээтэ.

Былааннаах үлэ тэтимнээхтик барар

Тыл салайааччыга. Улуус баһылыгы солбуйааччы Афанасий Дьячковскай улууска ытыллар үлэлэри сырдатта.

СЭМЭН ЖЕНДРИНСКЭЙ

СӨ Үлэ уонна Чурапчы нэһилиэгэ тэриллэбитэ 375 сылыгар аһаан улууспут киинигэр итиннэ сорох нэһиликтэргэ тутууга уонна суолу онорууга балысханнаах үлэлэр ытылла тураллар. Олохтоох нэһилиэтиннэ: «Былааннаахты тутуу, суолбут онгоһууга быһылгы сыллаахха туолан олоххо кириэр дуо?» — дьэ ытыктыгар аһаан бүгүн, улуус баһылыгы сир-уот сайдытыгар уонна архитектура боппуруостарыгар солбуйааччы Афанасий Николаевич Дьячковскай кытары кэпсэттибит.

●●● Быһылгы 2023 сылга, хабарбах дьэстэн көһүү бырагырааманан улуус үрдүнэн биэс дьэ үлэҕэ кириэхтээх. Биэс дьэстэн үлэ Чурапчы нэһилиэгэр: Павел Пинигин аатынан улууска (нэһилиэккэ кириити өттүгэр) 24 кыбартыырааах 121,01 ээниэх дьэ, тутуааччы-



та «СПБО-01» ХЭТ буолар, арҕаа баска СК «Илин» ХЭТ 53 кыбартыырааах дьэни үлэҕэ киллэрэри бэлэмниир, бу дьэ ээниэ — 2809,85. Ярославскай аатынан уулуссаҕа 50 кыбартыырааах дьэни «Сахастрой-Групп» тутан 2686,75 ээниэх дьэни бэлэмнээтэ, олохтоохтор бу күннэргэ саҥа дьэҕэ көһөлөрө күүтүлэр. Маны таһынан 7 кыбартыырааах, биир этээстээх, 275,66 ээниэх таас дьэ

Арыылаах нэһилиэгэр тутулла турар, 13 кыбартыырааах, 581,5 ээниэх дьэ Болтоно нэһилиэгэр тутулан олоххо кириэхтээх. Бу дьэлэри «Амбир» ХЭТ сүрүннүүр.

Ленин аатынан болуоссаппыт «Формирование комфортной среды» дьэ бэдэрэлинэй бырагырааманан 35 мөл.суумма көрүлэн онгоһулла турар, итиннэ Чурапчы нэһилиэгин уонна улуус дьаһалтара эһи 10 мөл.суумманы көрөлөр. Бу тутуубут Чурапчы күнүн көрсө үөрүүлээх арыллыыта буолуохтаах.

Онтон Афанасий Кирикович Софронов аатынан ыспартыбынай саала ахсынны ый бүтүүтэ үлэтэ бүтэн олоххо кириэрэ күүтүлэр. Тутууну «Сибтрансстрой» ХЭТ баһылаан көһүлэн ыктар.

Библиотека-архыып дьэстэ эһи сыл бүтүүтэ үлэҕэ кириэхтээх, кини өрөспүүбүлүкэ-тээҕи «Үтүө дьыала» хамсааһын чэрчитинэн тутуллар. Итиннэ үбүн чааһыгар сорох өттүн

өрөспүүбүлүкэ уонна улуус дьаһалтата бэйэлэрэ көрөлөр.

Итини сэргэ «1000 дворов» дьэ Уһук Илин бэдэрэлинэй бырагырааматыгар олохуран, норуокка биллэринэн, эргэ биэс этээстээх дьэ итиннэ өлөр оонньуур былаһааккалара туруохтаах. «Илгэ» маҕаһыын иннинэн аспааллааһын уонна ыскамыайкалар туруоруллан, уот-күөс эһи тардыллара былааннаар.

Суол өрөмүөнүн өттүгэр

эттэххэ, кини Ленин аатынан уулуссабытыгар 1,5 биэрэстэ кэриҥэ аспаал суол ууруллан саҕаланна. Итини таһынан интэринэст-оскуола суола эһи аспаалланыахтаах, үлэлэрэ күүскэ ытылла турар. Эһи Чурапчы күнүгэр барыта бэлэм буолуохтаах. Мырыла-Дааһа Аматин икки ардыгар үс сыллаах суол үлэҕэ эһи бу күннэргэ саҕаланар, итиннэ 7 биэрэстэ кэриҥэ уһуннаах суол кутулуохтаах.



© Ленин болуоссата сангардыллар. / ФОТО: СЕМЕН ЖЕНДРИНСКОЙ

Кини аата үйэлэргэ умнуллуо суоҕа

Сүдү киһибит кэриэһигэр. Ытык киһибитин
Михаил Николаевы тihэх суолугар атаардыбыт.

Степан САРГЫДАЕВ,
Чурапчы улууһун баһылыга

Бу күнүргэ саҕа Саха сирэ сай-
дыгыгар, өрөспүүбүлүкэбит
бары норуоттарын, ордук саха-
быт норуота, инники кэскили-
гэр тугунан да кэмнэмэт сүдү
үтүөлээх маннайгы бэрэсидьи-
эммитин Михаил Ефимович Ни-
колаевы тihэх суолугар атаар-
дыбыт.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үрдүнэн
түөрт суукка кутурҕан күннэрэ бил-
лэриллэн кини туһунан араадыһа,
тэлэбиндэнниһэ, бэчээт бары
көрүннэринэн элбэхтэ кэпсэннэ,
көрдөрүлүннэ. Атырдыах ыйын 7
күнүгэр сарсыарда 10 чаастан кизэ
8 чааска диэри тохтоло суох Опера
уонна балет тыйаатырыгар, быһа
эпииринэн Михаил Ефимовичи
кытта норуот бырастыылаһымын
сиэрэ-туома ытылынна. Уон чаас
устата тохтообокко тыһыынчанан
дьон кини үрдүк аатыгар сүгүрүйэн,
махтанан, бырастыылаһан аасты-
лар. Үгүс киһи, үрдүк салайааччы-
лартан саҕалаан көннөрү үлэһит
дьонугар тийиэ, олус долгуйан, ис
сүрэхтэриниттэн истин махтал тыл-
ларын эттилэр.

Мин эмиэ онно Чурапчы
улууһун дьонун-сэргэтин уонна тус
бэйэм ааппыттан кутурҕаммын ти-
эртим уонна ордук Михаил Ефимо-
вич Чурапчы оройуонугар онорбут
үтүөлэригэр махталбын биллэрдим.

Үгүстэр, ордук эдэр ыччат, бу
күнүргэ маннайгы бэрэсидьи-
эммит туһунан элбэх саҕаны
билэн кинини ытыктырбыт өссө
күүһүрдэ.

Үгүс дьон этэринэн, саха омугун
туһугар олохторун толук уурбут
улуу убайдарбыт Максим Аммо-
сов, Платон Ойуунускай, Исидор
Барахов кэккэлэригэр бииргэ
турар, саха дьолугар төрөөбүт улуу
киһинэн ааҕарбыт саамай сөп. Кыр-
дык, Михаил Ефимович бэйэ-
тин өрөспүүбүлүкэтин, сахатын
омугун туһугар олус да элбэх үлэни
ыппыт, үтүөнү онорбут!

Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин бэр-
эсэдээтэллэрин уонна 8 сыл СӨ бэр-
эсидьизининэн үлэлиир кэмнэригэр
1991 сыл балаан ыйын 15 күнүгэр
оччолорго РСФСР Үрдүкү Сэбиэ-
тин бэрэсэдээтэллэринэн үлэлиир
Б.Н.Ельцингэ ыппыт историче-
скай суолталаах телеграмматы-
гар бу күнтэн Саха сирэ гохранга,
Минфингэ алмааһы, көмүһү ыста-
рын тохтотор, Арасыйыа уонна СӨ
сыһыаннаһыларын туһунан дуо-
габары онорууну тургэтэтэр туһу-
нан туруорсубут.

Сотору кэминэн Б.Н.Ельцин
уонна М.Е. Николаев Арасыйыа
уонна СӨ сыһыаннаһыларын,
суверенитет туһунан дуогабар-
га илин баттаабыттар. Ол түмүгэр
Саха сирэ хостоммут алмаастан,
кыһыл көмүстөн уо.д.а. сир ба-
айыттан кырата суох %-ны бэйэ-
этигэр хаалларар бырааптанан
өрөспүүбүлүкэҕэ үп бөҕө киһэр. Ол
түмүгэр үп-ас тийибэт кыһарҕанна-
ах 1990-нүс сылларга Мэдисинэ
киинэ, «Туймаада» стадион, Саха
тыйаатыра, Муусука үрдүкү оску-



Чурапчы киинигэр ытыллыбыт миититинэн. / ФОТО: МАРФА ПЕТРОВА

олатыгар анван Канадскай дэриэ-
бинэ, үгүс колледжын, саҕа циркэ
дьизэлэ, «Лена-Туора Күөл», «Ле-
на-Мүрү» баарадай уу турбаларын
ситимнэрэ уо.д.а. тутуулар ымыл-
лаллар. Саха Өрөспүүбүлүкэҕэ саҕа
төрүт сокуону ылынар, саҕа бы-
лаабын, гербэтин бигэргэтэр, саха
култууратын, төрүт үгүстэрин сөр-
гөхсүтүүгэ үгүс үлэ барар. Умнул-
ла быһымыттыбыт олоҕубут, оһу-
охайбыт тиллэр, оскуолаларга саха
тылын уруоктара эбиллэр, төрүт
култуура чаастара баар буолаллар.
Арктика култууратын үнүстүүтэ,
Муусука үрдүкү оскуолата, үгүс
колледжа аһыллаллар, 1996 сылтан
киэҥник тэнийбит «Азия оҕолорун
оонньуулары» ымылланаллар, ирбэт
тоҕноох дойдуга маннайгы циркэ
үлэтин саҕалыыр уонна да атын
дьонун тэрээһиннэр буолаллар.

Арасыйыада ханна да суох оҕо-
лору Арасыйыа иһигэр, тас дойду-
ларга тийиэ таһааран үөрэттэрэр,
каадырдары аттаран туруорар олус
туһалаах департамент үлэлиир.
Киин сиртэн 8 сыл эрдэлээн би-
эсийиэ пуондата тэриллэр, онтон
да атын үгүс саҕаны киллэрини бу-
олбута. Бу барыта Михаил Ефимо-
вич көрдүлөһүннээн, тэрээһининэн
уустук кэмгэ үбү-харчыны сөптөөх-
түк тыһыны түмүгэр ситиһиллэр.

Мань сэргэ Михаил Ефимович
сэрий иннигэр-кэннигэр репрес-
сияламмыт дьоммут чистэтэх аат-
тарын чөлүгэр түһэрингэ, биһиги
Чурапчы 41 колхуоһун күүс өттүнэн
көһөрүү дьыалаларын көннөрүүгэ
суолтата олус улахан.

Ол туһунан оччолорго киин-
эхэ көмөлөһөөччүлүнэн үлэлээбит
Данилов диэн юрист манымгы
кэпсир: «Биһирдэ Б.Н.Ельцин Саха
сиригэр кэлэ сылдьан Михаил Ефи-
мовичтан: «Эн сахан норуотун туһу-
гар тугу көрдөһөдүң?», -диэн ыйып-
пыт. Онуоха киин сымыла дьыалаҕа
репрессияламмыт дьоммут аатта-
рын чөлүгэр түһэрэргэ көрдөспүт.
Ол кэнниттэн В.Н.Иванов, Е.Е.А-
лексеев диэн биллэр учуонайдары
Москваҕа ыттан, сыл агара дьыа-
ланы хастарбыт. Ол түмүгүнэн туру-
орсуу суругу ыппыт. Кэлин, арай
биһирдэ Михаил Ефимович тыйа-
атырга улахан муһунаах тыл этэ
турдагына, көмөлөһөөччүтэ (Да-
нилов) киинэхэ Москваҕан кэлбит
пакеты кыллээн биэрбит. Онуоха

Михаил Ефимович тутта астаран
ааҕан барбыт. Онтуката Арасыйыа
Бэрэсидьизинэ Борис Ельцин Саха
сириттэн сыһа репрессияламмыт
дьон ааттарын чөлүгэр түһэрини
туһунан укааһа үһү. Онуоха саалаҕа
олорор дьон олус үөрэн, долгуйан
сыанаада тахсан кинини төгүрүй-
эн туран, өрүтэ анһа сатаабыттар,
устунан оһуохайдаан барбыттар.

Онтон оройуоннаһы сэбиэт
партия обкомугар Хоту Көһөрүл-
лүү дьыалатын көннөрөр туһунан
көрдөһүү түһэрбиттэригэр akka-
астаабыттар. Ол иһин дьыаланы
оччолорго Үрдүкү Сэбиэскэ бэрэссэ-
дээтэллэринэн үлэлиир Михаил Ни-
колаевка ыппыттар. Онуоха Михаил
Ефимович дьыаланы «хаамтаран»,
оччотооһу уураах сыһыатын би-
лиинэн, анал уураах тахсан, биһиги
эрэй-мун, өлүү-сүтүү бөҕөнү көр-
сүбүт 2 тыһыынчаттан тахса дьом-
мут дьыалалара көммүтэ, араас
көмө, киһилэргэ аналлаах улахан
өйдөбүннүк оҕоһулуубута, анал
мусуой тэриллэбитэ.

Михаил Ефимович сойуус
саҕана биһиги Чурапчыттан Саха
АССР Үрдүкү Сэбиэтин дьокутаа-
тынан талыһылыбыта, биһиги орой-
уонга элбэхтэ кэлэ сылдьара,
сүбэллэрэ, көмөлөһөрө. Холобур,
Арасыйыа тыатын сиригэр суох
Чурапчытааһы физкултуура уонна
успуорт үнүстүүтэ тутуулар олугун
онорбута.

Михаил Ефимович Саха сиригэр
эрэ буолбакка, Арасыйыада киэҥ-
ник биллэрэ, аптарытаттааҕа. Ол
туоһутунан киин Англия короле-
ватын, АХШ Бэрэсидьизинэ Джордж
Буш – старшайы, Кытай уонна
хас да дойдулар бастакы салайа-
аччыларын кытта сирэй көрсөн
кэпсэппитэ элбэҕи этэр. Бу биһиги
маннайгы Бэрэсидьизэммит Михаил
Николаев улахан таһымнааһын, би-
лиилээбин, киэҥ мырдааһын, то-
луутун туоһута буолар.

Михаил Ефимович Николаев
үйэлэр кирбиһлэригэр, Үөһэ Ай-
ылылартан ананан кэлбит курдук,
саҕа Саха сирин инники сай-
дыгын түстээбит, сахалар омук
быһымынан киэҥник биллэрби-
тигэр, бары өттүнэн тахсарбыты-
гар улахан олугу уурбут, үйэлэргэ
умнуллубут киһибитинэн, духуо-
бунай лидербитинэн буолар.

Чурапчыга Михаил Николаевка аналлаах Кутурҕан миитинэ буолла

Марфа ПЕТРОВА.

Атырдыах ыйын 4 күнүгэр СӨ бастакы Бэрэсидьи-
энэ, саха норуотун чулуу киһитэ Михаил Ефимо-
вич Николаев олохтон туораата. Бүгүн Чурапчы
улууһугар ытык киһибитин кытта бырастыы-
лаһы миитинэ буолла.

Дьаһал саҕаланымтыгар улуус дьокутааттарын Сэ-
биэтин бэрэсэдээтэлэ Афанасий Захаров Михаил
Ефимович олорон, үлэлээн аастыт кэрдиксэ кэмнэ-
рин сырдатта. Кини салгыы дойду бэрэсидьизинэ Вла-
димир Путин саха норуотугар тиэрдибит кутурҕан
тылларын ааҕан иһитиннэрдэ.

Кутурҕан миитинигэр саха норуотугар төрөөбүт
чулуу киһибит туһунан, чуолаан тыа хаһаайысты-
батын, экономика, успуорт, үөрэхтээһин, доруобуйа
харыстабылын, култуура боппуруостарыгар, ийэ
тылбыт тирэхтээх буоларыгар уонна да атын соци-
альной эйгэҕэ онорбут үтүөлэрин итиэннэ кини
мыппыт балиитикэтин туһунан бары эйгэттэн бэрэ-
стэбинтэллэр, уопастыбанньыктар кэлэн, ахтан-са-
наан аастылар.

Улуус баһылыган бастакы солбуйааччыта Егор
Сивцев:

●●● Бөдөҥ политической, уопастыбаннай ди-
эйтэл Михаил Николаев күн сириттэн барбытын
олус хомойо иһиттибит. Кини туһунан киһи элбэҕи
этиэн сөп. Мин киһи кыттылаах мунньахтарга
сылдьан, Михаил Ефимович тыл этэрин элбэхтик
истибит дьоллоохпун. Билигин санаан кордоххо,
90-с сылларга, ыһыллан-тобуллан, барыта атыла-
нан эрэр кэмнэргэ, Михаил Ефимович саха норуо-
тун инники олоһун өтө көрөн, ырытан, сыаналаан,
оччотооһу салайааччылары кытта Борис Ельцингэ
тийиэн, тус этиилэрин, норуот сайдыытыгар туһу-
ламмыт көрүүлэрин иһитиннэрэр. Оччотооһу Арас-
ыйыа бэрэсидьизинэ Саха сирэ өрөспүүбүлүкэ буо-
ларыгар сөбүлэтин биэрэн, Михаил Ефимовичтаах
дойдубут сайдар суолун түстүүр үлэҕэ кириллэр.
Мантан саҕалаан Саха сирэ бэйэтин кыанар субъек-
ка, өрөспүүбүлүкэҕэ тийиэ үүнэн-сайдан олоробут.

Михаил Ефимович чурапчылары киһи тутта аат-
тырын, үлэһит дьоннор дуйрин элбэхтэ истибитим.
Мань сэргэ Чурапчы улууһа саха омук устуруйаты-
гар хаста да эстэ сыһан баран, өрүттүбүт улуус буо-
ларын, салгыы сайдар кыахтааһын, үүнэр кэҥэһэр
ыччалпыт ойё-санаата ырааһын туһунан балиэтэ-
бититтэн киһи туттабын уонна махтанабын.

Доруобуйа харыстабылын эйгэтин бэтэрээнэ
Любовь Григорьева:

●●● Михаил Ефимович Доруобуйа харыста-
былын сайдыытыгар олус элбэҕи онорбут салай-
ааччы буолар. Ол курдук, национальной мэдисси-
нэ киинин, I-кы нүөмэрдээх өрөс, үүбүлүктээҕи
балымһаны элбэх утарсылар баалларын үрдүнэн,
манньк кииннэр наадалар диэн туттаран, төһөлөөх
элбэх үлэ бара турарын көрөбүт. Билигин киһи
буолар кыаҕа да суох оҕолор, болдьобун иһиннэ эрдэ
төрөөбүт кырачааннар тыыннаах хаалан, элбэх ийэ
махталын ылааллар.

Национальной мэдиссиинэ киинэ тэриллэн,
трансплантология аһылыбыта, Манна элбэх киһи
үлэлээбэт уорганнарын, быардарын, бүүрдэрин ула-
рытан, олохторо уһаата. Кэнники сүрэх эппэрээссийэ-
лэрэ кытта оҕоһулар буоллулар. Оннооһор геннай
инженерия таһымнар үлэлэр бара тураллар.

Мань таһымнан Михаил Ефимович ыччат доруо-
бай, үөрэхтээх, кэскиллээх буоларыгар элбэх үлэни
мыппыта. Ол курдук, үгүс киһи оҕото гимназияҕа
үөрэнэн, норуоттар икки ардыларынааһы «Азия оҕо-
лоро» оонньууларга кыттан сайдыбыттар.

Ити курдук, бары диригиник убаастыыр лидербит
Михаил Ефимович Николаев норуотун туһугар онор-
бут үтүөлэрэ холобур буолаллар, киһи сырдык аата
үйэлэргэ умнулуо суоҕа.



Тыа хаһаайыстыбата

Улууска үүтү соботуопкалааһын көрдөрүүтэ



Уүтү туттарыы // ФОТО: ИНТЕРНИЭТ СИТИМИТТЭН.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Быйылгы сылга 5465 туонна үүтү соботуопкалыыр былааннаахпыт. Итинтэн от ыйыгар 1038, 11 туонна ыанылыахтаабы 894,41 туонна ылыллан, 143,71 ситэ ыаммата, 86,2 бырыһыан толорулунна.

Бу ыйга үчүгэйдик тустаах былааннарын 136,4 бырыһыан толорбут Болтоно, 136 бырыһыан көрдөрүүлээх Одьулуун, 129 бырыһыан көрдөрүүлээх Хайахсыт, 110,6 бырыһыаннаах Кытаанах нэһиликтэрэ үлэлээтилэр. Мөлтөхтөрүнэн 48,5 бырыһыан толоруулаах Төлөй, 54,6 бырыһыан көрдөрүүлээх Мугудай, 69,8 бырыһыан ыбыт Сылан, 72,8 бырыһыан ыбыт Болугур буолулар.

Сэттэ ый түмүгүнэн (тохсунньу-от ыйа) 2753,83 туонна соботуопкалааннаахтаабы 2125,90 туонна ынан, былаан 77,2 бырыһыан толорулунна. Ордук үчүгэйдик былаанын 112,8 бырыһыан толорбут Болугур, 104,9 бырыһыан ситиспит Соловьев, 101,9 бырыһыан көрдөрүүлээх Одьулуун, 87,5 бырыһыан ыбыт Хайахсыт нэһиликтэрэ үлэлээтилэр. Былааннарын 35,9 бырыһыан толорбут Болтоно, 42 бырыһыан көрдөрүүлээх Мугудай, 44,5 бырыһыан көрдөрүүлээх Төлөй, 51,5 бырыһыан толоруулаах Сылан нэһиликтэрэ мөлтөхтүк үлэлээтилэр.

Үөрэх-иити. Умнуллубат оҕо саас

Любовь ТРОФИМОВА,
Улахан Күөл олохтооҕо

Биһизхэ Улахан Күөл оскуолатын базатыгар, син эмиз атын оскуолалар курдук, сыл аайы оҕо сайынгы сынныалангын тэрийэр лааһыр аһыллан үлэлиир.

Лааһырга икки сезонунан 15 оҕо хабыллан сынныанар. Манна олохтоох оҕолору таһынан, сайын аймактарыгар, эбэлэригэр эһэлэригэр кэлбит ситэтер, араас улуустан, нэһилиэк-

буоларга иитэллэр. Төрөөбүт дойдуну таптымрга, эйэлээх буоларга үөрэтэллэр.

Быйылгы дьыл иккис сезонугар «Кустукчаан» лааһыр салайааччыта Анна Платонова, иитэччи Федор Трофимов, повар Дария Макарова оҕолору «Завест» уонна «Вил» хамаандаларга арааран бөрт сэргэх үлэни ыттылар. Урукку кэмнэргэ кинигэ биллэр лапта, былаах былдьаһыта сонньуулары таһынан элбэх күрэхтэһиннэр буоллулар. Конкурстар, викториналар бары тус-туһунан тизмэ-

оҕо айар талаанын арыйда. Саамай кэрэхсэбиллээх күрэхтинэн оҕолор тапталлаах Улахан Күөллэрэ сайдарын, элбэх таас дьизэ тутууларынан кизрэкэйрин хаһыат таһааран уруһуйдаан көрдөрбүттэрэ буолла.

Айылбалымын кыра эрдэхтэн алтыһарга угуйан Сантараат сайылыкка сатыы похуот тэриллэбитэ, манна оҕолор оту-маһы көрөн, үөрэтэн элбэҕи билдиллэр. ордук куорат оҕолоро сэргээтилэр. Сайылык олобун билсэн, айылбааһа аһаан астынан кэлдиллэр.

Билигин сайдылаах үйэбэ оҕо үгүсүгү олус сэнээрэр, ону учуоттаан «Диско батл» үгүсү күрээбэ ытыллан лааһыр бири-интириэһинэй күнүнэн буолла.

Ыраастык туттан олохторго хас биридии киһи кыһаллаахтааһын оҕолор бу кэм устата өйдөөтүлэр. Уулуссаны ыраастааһын, оскуола таһын сибэккинэн симээн көрүү-харайыһы киһилэргэ эбээһинэс курдук сүктэрилиннэ. Ону таһынан Улуу Кыайыыга анаммыт сквери лааһыр сезонун устата көрдүлэр.

Ити курдук күн-дьыл бэрт сэргэхтик элэс ғынан ааста.

Оҕолор тарҕаһан оҕо саас бири күүрээһинэ кэмнэрин ахтан-санаан ааһыахтара турдаҕа.

Манн барытын тэрийбит оскуола салалтатыгар, ис сүрэхтэн кыһаллан үлэлээбит лааһыр үлэһиттэригэр, төрөппүттэр, эһэлэр, эбэлэр махтаһара улахан.



Лааһыр оҕолоро уонна үлэһиттэрэ.

тэн, бэл Дьокуускай куораттан тийэ, кэлэһинэр, олус астынан бараллар.

Ол курдук, оҕону интириэһиргэтэр үгүс элбэх ыспартыбынай күрэхтэһиннэр, күөн күрөстөр тэриллэн, түмүгүлээх

лээх ытыллан, интириэһинэйдик аастылар.

Ол курдук, оҕо бастагы тырааныспарыгар бэлэспиккэ аналлаах күрэххэ оҕолор бэйэлэрин көлөлөрүн кизгэттилэр, кэрээбэ уһуууга муода конкурса

Чурапчы волонтерэ Ил Дархан наһараадатын тутта

Байыаннай дьайыы. Байыаннай дьайыы сабаланыаһыттан волонтердар үгүс көмөнү онгороллор.

Людмила ГОРОХОВА

Уустук кэмгэ Сахабыт сириин дьонно-сэргэтэ түмсүүлээгин, бири санаалааһын көрдөрөр. Байыаннай дьайыы сабаланыаһыттан волонтердар тус бэйэлэрин бабаларынан үгүс көмөнү онгороллор. Кыра оҕоттон сабалаан ким теһе кыахтааһынан өйөбүл буолаллар.

Ааспыт нэдиэлэбэ Ил Дархан «Саха сириин волонтердара» диэн бэстибээл чэрчитинэн байыаннай дьайыы волонтердарын көрсөн наһараадалаата. Манна Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо, актыбыыс волонтер Лена Адамова Махтал сурук тутта. Лена Егоровна 8 оҕо амарах ийэтэ, 8 сизин эйэбэс эбэтэ. «Тулунхан» дорусбууларынан хааччахтаах дьон түмүгүлэрин бэрэссэдээтэлэ, 1-кы истизэ-пэннээх «Дьоруой ийэ» наһараада хаһаайката, Чурапчытаағы Арасымыа ийэлэрин түмүгүтүн чилиэнэ. Кини үлэ-



тин-хамнаһын туһунан манньык үлэлэтэр:

●●● 2022 сыл балаһан ыйыттан, Дьокуускай куоракка көһөн кириэхпиттэн, «Саха сирэ эйигин кытта!» хамсааһыннаах волонтерунан үлэлибин. Бу уопастыбаннай хамсааһын пуунугар көмөнү хомуйууга үлэлибит. Биһиги байыастарга эми-тому, таһаһы-сабы, күннээҕи туттар малы-салы, эбии тэрили уо.д.а. хомуйан ытабыт. Пуунуга улуустар, тэрилтэлэр, урбаанньыттар, чааһынай

дьон аһалбыт көмөлөрүн ааһабыт, наардыбыт Салгыы байыаннай дьайыыга сылдыар уолаттарбытыгар уонна госпиталларга арааннаах буолан сытар саллааттарга ытабыт. Кулун тутар ыйтан истэһинэр сыах арыллыбыта, онтон ыла дождевик, маскировочнай халаат, көстүүм, саа хаата, сүгэр суумка, баайы, аптечка тигэн сабалаабыппыт. Матырыяаллары чааһынай дьон аһалытара, Салгыы маскировочнай сетка оҕорор буолбуппут. Үлэ-

битин өрөспүүбүлүкэбит салалтата өйүүр буолан гуманитарнай көмөбүт харгыһа суох уолаттарбытыгар тийэр.

«Саха сирэ эйигин кытта!» уопастыбаннай хамсааһын ыстааба Дьокуускайга Орджо-

никидэ аатынан уулусса 10-гэр баар, сарсыарда 10.00 чаастан кизээ 19.00 чааска дьэри үлэлиир. Ким бабалаах бэйэтин кыаһынан тус көмөтүн онгорон кыайыыга кылаатын киллэриэн сөп.



«Саха сирэ эйигин кытта!» хамсааһын волонтердара.

/// ФОТО: ЛЕНА АДАМОВА

ҮЛЭТТЭН ДЬОЛЛОНУУ

Кэпсиэхпин баҕарабын. Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Никифор Оконешников үлэни өрө туппут нэһилиэк биир тутуах киһитэ буолар.

Мин бүгүнгү кэпсэтэр киһим «Үлэ Албан Аата» уордьан кавалера, пятилетка эдэр гвардееһа, аатырбыт ыанньыксыт, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Никифор Иванович Оконешников.

Никифор Иванович 1977 сыллаахха орто оскуоланы бүтэрэн баран Уу-Олустаах пиэрмэтигэр арыһыттаабыта, ол үлэли сырыттабына Лыбынтах пиэрмэтигэр көһөрөннөр ыанньыксыт буолбута. Онтон аармыйаҕа барар. 1980 сыллаахха кэлэн эмиз пиэрмэҕэ төннүбүтэ. Мугудай нэһилиэгин «Төбүрүөн» пиэрмэтигэр Мария Попова, Татьяна Захарова, Елизавета Крюкова буолан биһигэ үлэлиилэр. Кыһын 120 тингэһини көрөн, төрөтөн, күнгэ 5-6-та ыан ынахха таһааран баран 20-ли ынахтаах Лыбынтах ыанньык пиэрмэтигэр көспүттэрэ.

«Манна наһаа үчүтэй кэлэктип үлэли сылдьара. Бэйэтэ туспа кыра бөһүөлэк курдуга. Үлэ да буоллун, кэнсиэр, күрэхтэһини да буоллун бары биһир киһи курдук наһаа түмсүүлээх этибит. Татьяна Смирникова итин аһылык астаан абыраабыта. Ол ас баар буолан тулуйдахпыт буолуо күүстээх үлэни.

А.Р. Толстоухова кэнниттэн, 1982 сыллаахха биһирдии ынахтан 2000 лиитэрэ үүтү ыабыппыт. Сылын айы эбэхэстилистибэ ылыннан, биһирдии ынахтан тыһыынчанан киһи үүтү эбэн испитим. Ынахтарга эбии аһылыгы элбэтэн, күнгэ үстэ уулатан, 1986 сыллаахха 4375 лиитэрэ биһирдии ынахтан ыабытым. Бу рекорднай маһыны улууска күн бүгүнүгэр диэри ким да ыла илик.

Биһир түгэни ахтан аһардахха манньк: кыргыттар күннээҕи ыама түһүрбэт инниттэн, грамынан ааҕан «ис ылсаллара», бу үүтү сарсыныгар ирдээн ылаллар. Иккис түгэн, комбикорму аахсыыга кууллаах бурдугу сүтэ-сүтэ сүүрүү, былдьаһы буолара. Итинник бэринилээх-



Никифор Оконешников Ат сүүрдүүтүн кэмигэр.

тик үлэлээбиппит.

1984 сыллаахха Мугудай сопхуос (директор Сергеев С.И.) буолбуппут кэнниттэн, Лыбынтах пиэрмэҕэ кэлэктибинэй бэдэрээт биһигэздэ буолбута.

Онно биһиги биэс киһи биһир биһигэздэ этибит, мин салайааччыбын, Варламов В.А., Варламова М.Д., Варламов А.Д., Гуляев Н.Д. Үлэни бары тэҥэ үлэлиирбит. Бырысыабы толору комбикорм кэлэр, дьэ ону кыстыын уоллуун бары тахсан сүөкүүрбүт. Ким да туора туран хаалбат. Оппутун эмиз түһүрүүтү анныгар биһигэдирибит Дмитрий Дмитриевич Сивцев-1 адалан сүөкээн биһир. Саамай күүстээх көрдөрүүлэр сут кэмигэр буолаллар эбит дуу дии саныыбын. Үүтү да ырга, эти да онгорго сүөхүгэ саамай туһалаах эбии аһатым буолар этэ. Сэбиэскэй кэмгэ эбии аһылык оноруута наһаа күүскэ оноруллар эбит. Бу кэмгэ сиилэс утааччы тракторист Дмитрий Скрябин тыһыынчанан тонна сиилэһи уган, онон эбии аһатан бу ситиһилибитэ, үүт маһына лаппа үрдээбитэ. Дмитрий Егоровиһы онон үүт маһыныгар улахан кылаатын киллэрсибит киһинэн ааҕабын» — диэн кэпсиэр Никифор Иванович.

Ити бэдэрээдинэй биһигэздэ диэн оройуонга биһир

бастахынан тэриллибит дьаһал этэ. Манна зоотехник Анна Пермякова элбэххэ үөрөппитэ. Хаһаайыстыбаннай ахсаан ньыматынан үлэлээбиппит. Хотон амортизациятыттан, электроэнергияттан аһылыгын, уутун, туох баар ороскуотун барытын ааҕан баран, киллэрбит дохуоккуттан көбүрэтэллэр, оччоҕо үүт бэйэтин сыаната тахсар. Ону хамнас оностон биһигэздэ бэйэтин иһигэр үлэстэр. Сопхуос садалтата хамнаһы үлэ ыстааһынан төлүүрү, кэлин үлэһит үлэҕэ киллэрбит кылаатынан ааҕар буолбута.

1986-87 сылларга кураан улааппыта. Былыргы эбитэ буоллар сугуохтаах этибит. Сунтаартан, Бүлүүттэн, Горнайтан, Кэбээйиттэн уонна Амуртан тийэ от, бурдук бөҕө тийиллэрэ. Нэһилиэк дьоно, оскуола оҕолоро Орджоникидзена, Бүлүүнэн, Горнайынан, Кэбээйинэн звеноларынан оттуу бараллара.

Биһир сыл Н.Д. Гуляевтыын иккис 120 тингэһини ынахха таһаарбыппыт. Төрөөбүт тингэһини күнгэ 5-6 ыан, синьилэрин массахтаан, ыанньыксыттарга туттарбыппыт. Хас биһирдии тингэһэттэн 2700 л. үүтү ыан, оройуонга бастаамыт. Ньукулайым оройуон чемпионун лиэнтэтин кэтэн олус

үөрбүтэ баара. Ити сүөхүлэрбит сүрдээх үүттээх ынахтар буолан тахсыбыттар. Ньукулайынан уһун күнгэ хотонго сылдьарбыт.

Ынах сүөхүнү сэргэ сылгыны урукхаттан сэргээрбин. кэлин сопхуостар эстэннэр чааһынай сылгыһыт буолбуптум. Ол курдук 10-ча сыл сылдьыбытым, ол быһыгар ат баайытыгар үлэлэспитим. Бэйэм бас билэн саха аттарын баайытым. Үрдүк үөрэх дипломун саха сылгытыгар көмүскээбитим. Саха сылгыта барахсан сыта-этэ минньигэһэ омух сиригэр тийэ аатырар, аны бөҕөтө, тулуура, кыбаҕата суох сылга бэйэтин бэйэтэ көрүнэн уһун кыһыны туоруура. Кэммитан кэмигэр сөптөөх прививкалары онордоххо, киһини сыратын олус ылбат тыа хаһаайыстыбатын сүрүн көрүгэ буолар.

Бу кэлигини сылларга саха аттарын сүүрүүтүн сайыннараҕа үлэлэһэ сылдьабын. Кэлин Егор Афанасьевич Борисов Бырабытталыстыба бэрэссэдээтэлэ буолан олордоруна киһирэн саха аттарыгар биһиргэ туруоруо этигит диэн санаабын этэммин, тутта ыһынан саха аттарыгар биһир мөлүһөһүннээх биһир баар буолбута. Онно мээрэйинэн киллэрэр этибит, мээрэйгэ хапсыбатах сылгылар баалан баран таах хаалыахтара дуо диммин убаһа биһирс туруораммын, аны сизнчэрдэргэ диэн биһирс баар буолбута.

Номоххо киһирбит Мейн Кониг атыһылаһылан кэлиитигэр кыттыгастаахпыттан олус үөрөбүн. 2016 сыллаахха оттуу сырыттаһына Уйбаан Уйбаанабыс Харлампьев көбүлээһининэн, Андрей Тимофеевич Ноговицын ыһыран ылан сүүрүк атта атыһылаһа барыт диэн дьаһал биһирэн Осипов Дмитрий-дир барбыппыт. Ол иннинэ ат көрдөтө Терентьев Николайы ыһыппыппыт. Краснодарга тийэн ат бөҕөнү буллум диэн эрийдэ. Дьэ, ол аттартан кэрийэн талан-талан Мейн Конигы

булбуппут. Аны харчыбыт тийбэккэ бэйэбитигтэн эбэн ылдыбыт. Дьаһык бөҕө онгон самолетка уган ыһааммыт, онтон ыла Мейн Кониг тыһынаах легенда буолан быһыл сайын успуортан атаарылынна.

Сылгы собуота ыһыллымытын саҕана «сылгыны эспэккэ интэ сатаан, хойут махталлаах дьаһала буолуо» диэн этибин дьонум сэргэм өйдөөннөр эбии интэ испиттэрэ, онон сылгыбыт сылан сыл эбиллэн иһэриттэн үөрөбүн. Инньэ гынан сылгыбыт хаачыстыбата сылан сыл тупсан иһэр. Хаһаайыстыбабыт сыла айы племенной убаһалары өрөспүүбүлүкэҕэ тарҕатар. Куруук хаачыстыбата үчүгэй диэн былдьаһыкка сылдьар убаһалардаахпыт. Оннук сылгы интэтин сайыннара «Бараммат» диэн ТХПК тэрийбитим хас да сыл буолла. Билигин ыһылдыбыт сылгы собуотун чөлүгэр түһэрэр уустуктардаах эрэри, үлэлэһэри наадалааһынан ааҕабын.

Никифор Иванович кэпсээнэ сэмэй да буоллар, үйэтин тухары тыа сирэ сайдарын туһугар санааларын сайа этэн, эдэр дьонго сүбэ-ама буолан кэллэ. Билигин тэрийбит кэлэрэти-нигэр 40 чилиэннээх, 600-чэ сылгылаах. Онтон 440 би-элээх. Үлэни — хамнаһы урукку үөрүйэҕинэн сатабыллаахтык салайа- дьаһайа олодор нэһилиэк биһир тутуах киһитэ буолар. Өрөспүүбүлүкэҕэ биллэриллибит «Үлэ» сылыгар күргүөмнээх үлэһэн олодор. Самаан сайын үтүө күннэрин куоттарбакка, кыстыгы этэҕигэ туораары оттоон үлүмнэһэ сылдьар. Никифор Иванович курдук дьон-нор баалларын тухары тыа сирэ туруктаах буолуо диэн эрэнэбин.

Ульяна СЛЕПЦОВА,
Мугудай нэһилиэгин
тыа хаһаайыстыбатын
исписалиһа.

Үтүө холобур. Чурапчыга сибэкки көрүүтүгэр бастын үлэлээх — Алена Моттуева

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Чурапчы нэһилиэгэ төрүт-тэммитэ 375 сылыгар анаан, олохтоох дьаһалта көбүлээһининэн бу сааскыттан саҕалаан бөһүөлэк иһинээҕи сквердэр дьэрэкээн сибэккилэринэн симэниилэр, дьон-сэргэ сынньанарыгар анаан бары усул-обуяа тэриллэр.

Быйыл биэс киһи уу ку-тааччынан: Виктор Местников, Александра Слепцова, Алена Иванова, Алена Моттуева, Ольга Иванова уонна бэйэм салайааччынан сылдьабын. Территорияларбыт онула-рынан хаалбыттар, арай Ленин

аатынан бодуоссат уларыар буолан ол онно үүнээйи оло-дубатахтара. Үүнүүбүт быйыл хаһаангытааҕар даҕаны үчүгэй. Сибэккибит өлгөмнүк үүннэ, са-лайааччыларбыт эрдэттэн үл-элэһиннэр, туох сибэкки ханна үүнүөн сөптөөбүн сөпкө ат-тарбыттарын түмүгэр, уопсай үлэбит үтүө түмүктэрдээх буолан эрэр. Хас биһирдии киһи кылгас сайыммыт иһигэр дэгнэ көстөр кэрэ эйгэтин өйдөөн көрө үөрэммэтэһинэ — олоҕор элбэҕи сүтэриэн сөп. Ыччаттарбыт кэрэ көстүүнү көрө үөрэннэхтэринэ тус олохторугар улахан дуоһу-уулу млыахтара, — диэн бөһүөлэк иһинээҕи сибэкки көрөөччүлэр уопсай салайааччылар, сай-

ыгыгы биһирэмэҕэ нэһилиэк дьаһалтатын төһүү үлэһитэ Ни-колай Новгородов кэпсэтэ.

Дьокуускай куорат аатынан уонна «Куоһалы» ТОС сквердэ-рин быйылгы сыллаахха Алена Моттуева суос-сөбөтөдүн көрөр-истэр. Алена Алексеев-на бэйэтэ «Улыбка» уһуйаанга интэҕэҕи көмөлөһөөччүтүнэн үлэлирин таһынан уопу-скатын биһирэмэтигэр сибэкки көрөөччүнэн алтыс сылын үтүө суобастаахтык үлэлии-хамсыы сылдьар.

Сибэкки үүнүүтэ урукку сыллары кытары тэҥнээтэххэ, быдан үчүгэй. Былырын, хо-лобур, үүнүү мөлтөх этэ. Киһи үлэлииригэр туох барыта

тийэр курдук, усулуобуйа баар. Дьон-сэргэ сквердэргэ сылдьыылара элбэх, ордук ки-эһэҕи биһирэмэҕэ. Инникитин өссө элбэх, үчүгэй суортаах ара-

аһынай сибэккилэри аҕадалла-рыгар баҕарабын, — диэн үлэһит киһи сизиринэн Алена Алексе-евна бэрт сэмэйдик санаатын үлэһиннэ.



Алена Моттуева сайынныгы үлэти / фото: СЕМЕН ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Кинигэхэ боруебалыыр бод-
догун кэмигэр уһуяаччыны
анаабыттар. АЛРОСА хампаан-
ныада 1998 сылтан үлэллир, обога-
титель идэлээх Мария Михайлов-
на Конашенкоһын сэргэстэһэ
олорон үлэлзэбиттэр. Уопуттаах
үлэһит эдэр исписэлиис биһир да
ыйытымытгар аккаастаабакка,
болгомтолоохтук иэтэн баран
быһааран, долбуурга дьаары-
стыыр курдук хас биһирди хаа-
мытын көрдөрөн биэрэн испит.

Инфографика



УЛУУСКА ОТТООХУН ХААМЫЫТА

Атырдыах ыйын 10 күнүнээби туругунан

Нэһилиэк	Былаана (туонна)	Бэлэмнэммитэ (туонна)	% быһаантан	Тэҥнээтэххэ 2022 с. бэлэмнэммитэ, тн	Нэһилиэк	Былаана (туонна)	Бэлэмнэммитэ (туонна)	% быһаантан	Тэҥнээтэххэ 2022 с. бэлэмнэммитэ, тн
Алебар	2039	866	42,5	926	Сылап	4477	1878	41,9	1176
Бахсы	2076	1264	60,9	682	Төлөй	1807	1118	61,9	357
Болтоно	1894	1065	56,2	600	Хадаар	2030	1259	62	454
Ботугур	3587	2215	61,8	1618	Хатылы	2223	1521	68,4	1614
Кытаанах	1859	1584	85,2	1091	Хадаахсыт	1816	1052	57,9	477,5
Арыылаах	1519	1166	76,8	662	Холтобо	3706	1898	51,2	765
Муугудай	2662	1980	74,4	802	Чакыр	2201	868	39,4	606
Одьулуун	3270	1868	57,1	866	Чурапчы	2381	1245	52,3	737
Соловьев	2956	2115	71,5	1500					

Улуус үрдүнэн
42 503 быһааннамын кээмэйбитэ
58,7 % туонна от бэлэмнэннэ

Сахамедстрах. Медицинская помощь для детей по полису ОМС

Обеспечение медицинской помощи детям является одним из главных приоритетов современной системы здравоохранения. В России данная задача решается через полис обязательного медицинского страхования (ОМС), который предоставляет детям доступ к качественной и бесплатной медицинской помощи.

В рамках полиса ОМС дети могут получать широкий спектр медицинских услуг, включая профилактические осмотры, лечебные процедуры, операции, консультации специалистов и другие виды медицинской помощи. Каждый ребенок имеет право на полноценное медицинское обслуживание, независимо от социального статуса его родителей или места проживания.

Один из важных аспектов медицинской помощи для детей по полису ОМС - это профилакти-

ческие осмотры и вакцинация. Врачи-педиатры регулярно проводят осмотры детей, чтобы выявить возможные заболевания и проблемы в развитии. Кроме того, вакцинация является неотъемлемой частью медицинской помощи для детей. Она позволяет предотвратить развитие опасных инфекционных заболеваний и обеспечить иммунитет ребенка.

Профилактикой, диагностикой и лечением заболеваний у детей с момента рождения и до 18-ти лет занимается педиатр. «Детский врач» следит за тем, чтобы ребенок правильно рос и развивался, проводит консультации по грудному вскармливанию, сбалансированному питанию, правильному уходу и применению профилактических вакцин (прививок).

Первая встреча с врачом проводится в домашних условиях в течение 1 месяца после выписки из родильного дома.

Дальнейшие регулярные осмотры назначаются каждый месяц.

При наличии полиса обязательного медицинского страхования (ОМС) ребенок имеет возможность проходить диспансерное наблюдение у своего участкового педиатра, что является крайне важным, поскольку в первый год жизни требуется постоянный медицинский контроль и наблюдение.

После достижения ребенком 1 года возраста плановые осмотры проводятся каждые 3 месяца.

Педиатр диагностирует и лечит острые инфекционные заболевания (корь, дизентерия, ветрянка, острый бронхит, пневмония), патологии желудочно-кишечного тракта, центральной нервной системы, хронические и наследственные заболевания.

Причины срочного обращения к педиатру:

- температура тела выше нормы;

- расстройство пищеварения, признаки отравления (рвота, непрекращающийся понос, озноб);

- аллергическая реакция (сыпь, кашель, слезотечение, покраснение слизистых оболочек);

- острая боль в животе;

- травма головы, грудной клетки и других частей тела;

- необъяснимое беспокойное поведение.

Консультация с педиатром обязательна, если родители считают, что их ребенок имеет какие-либо отклонения в физическом или психическом развитии. В таком случае педиатр направляет пациента к узкому специалисту: эндокринологу, дерматологу, хирургу, гастроэнтерологу и др.

Полис ОМС гарантирует получение бесплатной медицинской помощи на всей территории России.

Чтобы получить полис ОМС для детей, являющихся гражданами России, необходимо

предоставить в страховую медицинскую организацию:

- свидетельство о рождении ребенка;

- документ, удостоверяющий личность законного представителя ребенка;

- страховое свидетельство государственного пенсионного страхования (СНИЛС) ребенка (при наличии).

В целом, медицинская помощь для детей по полису ОМС является важным инструментом обеспечения здоровья и благополучия нового поколения. Полис ОМС гарантирует доступ к качественной медицинской помощи. Система обязательного медицинского страхования является основой для развития детской медицины и создания условий для здорового и счастливого детства.

Одолоро, нийииттэрэ,
күтүөттэрэ, сизэннэрэ.

Тимофеевтар дьиз жүргэн.

Почта кэлэктиибэ, бэтэрээннэрэ.



@SANAGLOH